

Məqalə redaksiyaya daxil olub 28.01.2026

The article was received by editorial board on 28.01.2026

Статья принята к печати 28.01.2026

SÜNİ INTELLEKTİN MÜASİR İQTİSADİYYAT VƏ BİZNESƏ TƏSİRİ

Xülasə

Süni intellekt texnologiyaları iqtisadiyyatın və biznesin əsas transformasiya vasitələrindən birinə çevrilərək məhsuldarlığın artmasına və yeni dəyər yaradan fəaliyyətlərin formalaşmasına şərait yaradır. Bu texnologiyaların geniş tətbiqi əməliyyat səmərəliliyini yüksəltməyə də, əmək bazarı və sosial tarazlıq baxımından müəyyən risklər ortaya çıxara bilər. Buna görə də süni intellektin inkişafı və tətbiqi balanslaşdırılmış siyasət, etik yanaşma və uzunmüddətli strateji planlama ilə müşayiət olunmalıdır. Məqalədə süni intellekti müasir iqtisadiyyat və biznesə təsiri araşdırılır.

Açar sözlər: süni intellekt, texnologiya, iqtisadiyyat, inkişaf, biznes.

Həqiqət budur ki, bugünkü biznes dünyasında söhbət təkcə şirkətlərin tələbatı ödəyən məhsullar təqdim etməsindən deyil, həm də həmin məhsullar üçün yaxşı hazırlanmış marketinq strategiyasından gedir. Uğurlu bazar münasibətləri və biznes strategiyası yaratmaq üçün marketinq metodları və integrasiya olunmuş marketinq kommunikasiyaları məqsədlər kontekstində uğurla integrasiya olunmalıdır [6, s. 583].

Süni intellekt (Sİ) günümüzdə həyatımızın və iqtisadiyyatın ayrılmaz bir hissəsinə çevrilir. O, sadəcə texnoloji yenilik deyil, həm də istehsalın inkişafı, biznes modellərinin dəyişməsi və iqtisadi artımın təşviqində mühüm rol oynayır. Qlobal səviyyədə Sİ-nin tətbiqindən faydalanmaq üçün ölkələr arasında ciddi rəqabət mövcuddur. Ekspertlərin əksəriyyəti süni intellekti yeni məhsul və xidmətlərin, bazar və sənaye sahələrinin yaradılmasında əsas katalizator kimi görür. Bu texnologiya istehlakçı tələbatı və gəlirlərə birbaşa təsir edərək iqtisadi fəaliyyətin effektivliyini artırır.

Bununla belə, süni intellekt yalnız faydalı deyil, potensial olaraq risklər də yarada bilər. Bəzi analitiklər proqnozlaşdırır ki, Sİ-nin intensiv tətbiqi böyük texnoloji şirkətlərin bazarda dominant mövqe tutması və sərvətin cəmləşməsinə səbəb ola bilər. Bu isə sosial bərabərsizliyin artması, əmək haqqının aşağı düşməsi və vergi bazasının zəifləməsinə yol açar bilər. Həmçinin, inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr arasındakı fərqləri artırmaq riski də mövcuddur. Bununla yanaşı, bütün bu narahatlıqlar potensialdır və düzgün hazırlanmış siyasət və tənzimləmə mexanizmləri ilə mənfi təsirlər minimuma endirilə bilər. Yəni süni intellektdən iqtisadiyyat və cəmiyyət üçün maksimum fayda əldə etmək mümkündür.

Avropa və digər qabaqcıl ölkələr süni intellektin potensialından faydalanmaq üçün ortaq strategiyalar hazırlayır. Məqsəd üzv ölkələrin resurslarını birləşdirərək texnologiyanın güclü tərəflərindən səmərəli istifadə etmək və iqtisadi faydaya çevirməkdir. Bu yanaşma həm milli iqtisadiyyatların rəqabət qabiliyyətini artırır, həm də Sİ-nin cəmiyyətə təsirini idarə etməyə imkan verir.

Bu gün süni intellekt müasir cəmiyyətlərin həyat tərzini və iş üsullarını dərinlən dəyişdirməyə başlayıb. Artıq ağıllı köməkçilər, avtomatlaşdırılmış nəqliyyat sistemləri və analitik alqoritmlər gündəlik həyatda geniş istifadə olunur. Məsələn, Siri və ya Google Assistant kimi smartfon

köməkçiləri istifadəçilərə xatırlatmalar yaratmaq, mesaj göndərmək, hava və trafik vəziyyətini öyrənmək kimi bir çox tapşırıqları avtomatik yerinə yetirir. Eyni zamanda, Tesla avtomobilləri bir-biri ilə daimi əlaqədədir; avtomobillərdən biri tərəfindən öyrənilən yeni məlumatlar bütün flota paylanır və sürücülərə daha dəqiq sürücülük təcrübəsi təmin edir.

Süni intellekt həmçinin gündəlik xidmətlərin qiymət və əlçatanlığını optimallaşdırmaq üçün istifadə olunur. Məsələn, Uber və ya Bolt platformaları Sİ vasitəsilə sürücülərin mövcudluğunu və tarifləri real vaxt rejimində analiz edir, ən optimal sifariş variantlarını təklif edir. Sosial media platformaları da Sİ alqoritmlərindən istifadə edərək istifadəçilərin keçmiş davranışlarını öyrənir və onların maraq dairələrinə uyğun məzmun təqdim edir [2].

Süni intellekt texnologiyaları müxtəlif üsullarla konsepsiyalaşdırıla bilər, lakin onların ən mühüm və geniş istifadə olunan növlərindən biri neyron şəbəkələridir. Neyron şəbəkəsi insan beynindəki sinir hüceyrələrinin funksiyasına bənzəyir: neyronlar vasitəsilə məlumat bədən boyunca ötürülür, emal olunur və nəticələr yaranır. Süni neyron şəbəkəsi isə müxtəlif hesablama elementlərini bir-birinə bağlayaraq məlumatları qarşılıqlı təsir əsasında emal edir.

Neyron şəbəkəsinin əsas xüsusiyyəti onun öyrənmə qabiliyyətidir. Sistem daxil olan məlumatları təhlil edir, məlumatlar arasındakı əlaqələri müəyyənləşdirir və yeni məlumatlar əsasında nəticələr çıxarır. Bu, maşın öyrənməsi texnologiyası vasitəsilə mümkün olur: sistem real dünya təcrübəsinə əsaslanaraq davranışını tənzimləyir və tapşırıqlar üçün optimal həll yollarını təklif edir.

2020-ci ildən etibarən süni intellektin aparat təminatı da sürətlə inkişaf etmişdir. Bir sıra ixtisaslaşmış Sİ çipləri yaradılmış, onlar müəyyən tapşırıqlar üçün optimallaşdırılmışdır, məsələn: şəkil və video tanıma, təbii dilin emalı, səsli idarə olunan sistemlər və real vaxt analizlər. Bu çiplər Sİ-nin daha sürətli və effektiv işləməsinə imkan verir və həm sənaye, həm də gündəlik həyat sahələrində istifadəsini genişləndirir.

Nəticə etibarilə, süni intellekt texnologiyaları həyatımızın çoxsaylı sahələrinə nüfuz edir: nəqliyyat, telekommunikasiya, sosial media, səhiyyə və təhsil kimi sahələrdə onun tətbiqi həm xidmətlərin keyfiyyətini artırır, həm də əməliyyatların səmərəliliyini yüksəldir.

Neyron şəbəkələri və maşın öyrənməsi kimi alqoritmik əsaslar Sİ-nin adaptiv, öyrənən və problemləri effektiv həll edən sistemlər kimi fəaliyyət göstərməsini təmin edir.

Tipik mərkəzi prosessorlar (CPU) əsas hesablama tapşırıqlarını yerinə yetirmək üçün kifayət etsə də, süni intellekt kimi yüksək hesablama gücü tələb edən sahələr üçün onların imkanları məhdud qala bilər. Bu səbəbdən son illərdə süni intellektə uyğunlaşdırılmış xüsusi prosessorlar (qrafik prosessorlar (GPU), tensor emal vahidləri (TPU) və digər sürətləndiricilər) geniş şəkildə tətbiq olunmağa başlanmışdır. Bu cür xüsusi sistemlər dərin öyrənmə və böyük həcmli məlumatların paralel emalı kimi mürəkkəb tapşırıqlar üçün optimallaşdırılmışdır və daha yüksək performansla yanaşı enerji səmərəliliyini də artırır.

Süni intellekt tətbiqlərinin sürətlə yayılması fonunda, hətta kiçik performans artımı və ya xərclərin azaldılması belə, böyük miqyaslı kommersiya bulud xidmətləri göstərən şirkətlər üçün ciddi üstünlüklər yarada bilər. Geniş məlumat mərkəzi şəbəkələrini idarə edən bu şirkətlər üçün daha səmərəli süni intellekt sistemləri daxili əməliyyatların sadələşdirilməsinə, resurslardan daha effektiv istifadəyə və xidmət keyfiyyətinin yüksəldilməsinə imkan verir. Nəticədə, həm iqtisadi baxımdan qənaət əldə edilir, həm də istifadəçilərə daha sürətli və etibarlı xidmət təqdim olunur.

Süni intellekt sahəsində əldə edilən texnoloji irəliləyişlər müxtəlif tətbiq sahələrində özünü açıq şəkildə göstərir. Bunun ən diqqətəlayiq nümunələrindən biri COVID-19 pandemiyası dövründə peyvəndlərin hazırlanması prosesidir [4]. Ənənəvi olaraq yeni bir peyvəndin hazırlanması uzun illər, bəzən isə onilliklər tələb edir. Lakin 2020-ci ilin mart ayına qədər, yəni virusun ilk dəfə aşkar edilməsindən cəmi bir neçə ay sonra, COVID-19-a qarşı namizəd peyvəndlər artıq insanlar üzərində sınaq mərhələsinə keçmişdi. Bu misilsiz sürət qismən süni intellekt modellərinin köməyi ilə mümkün olmuşdur. Süni intellekt tədqiqatçılara virusun genetik quruluşunu, mutasiya ehtimallarını və

mümkün immun cavabları qısa müddətdə analiz etməyə imkan vermiş, beləliklə elmi qərarvermə prosesi xeyli sürətlənmişdir.

Bundan əlavə, süni intellekt texnologiyaları cinayət ədaləti sistemində də fəal şəkildə tətbiq olunur. Məsələn, ABŞ-ın Çikaqo şəhərində hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən “Strateji Mövzu Siyahısı” adlanan bir sistem hazırlanmışdır. Bu sistem süni intellekt alqoritmlərindən istifadə edərək əvvəllər həbs olunmuş şəxslərin gələcəkdə cinayət törətmə riskini qiymətləndirməyi hədəfləyir.

Qiymətləndirmə zamanı yaş, əvvəlki cinayət fəaliyyəti, zorakılıq qurbanı olma halları, narkotiklərlə bağlı həbs qeydləri və dəstə mənsubiyyəti kimi müxtəlif sosial və hüquqi göstəricilər nəzərə alınır. Nəticədə, təxminən 400 min nəfər 0-dan 500-ə qədər olan risk şkalası üzrə sıralanır.

Bu cür sistemlər potensial olaraq cinayətlərin qarşısının alınmasına kömək edə bilsə də, eyni zamanda etik və hüquqi mübahisələrə də səbəb olur. Alqoritmik qərəz, şəxsi məlumatların məxfiliyi və səhv proqnozların insan həyatına təsiri kimi məsələlər süni intellektin cəmiyyətə inteqrasiyası zamanı diqqətlə nəzərdən keçirilməlidir. Buna görə də, süni intellekt texnologiyalarının inkişafı ilə yanaşı, onların məsuliyyətli və ədalətli istifadəsini təmin edən hüquqi və etik çərçivələrin yaradılması da böyük əhəmiyyət daşıyır.

Məhkəmə ekspertləri hesab edirlər ki, süni intellekt proqramları hüquq-mühafizə orqanlarında qərəzliliyi azalda və daha ədalətli cəza sisteminin formalaşmasına töhfə verə bilər. Bu texnologiyalar vasitəsilə hüquq-mühafizə sistemi məlumatlara əsaslanan qərarlar qəbul edə bilər ki, bu da subyektiv faktorların təsirini minimuma endirir.

Eyni zamanda, süni intellekt texnologiyalarına böyük investisiyalar qoyan global IT şirkətlərinin rolu diqqətəlayiqdir. Məsələn, “Amazon” bu sahəyə 42,7 milyard dollar, “Alphabet” 27,6 milyard, “Microsoft” 19,3 milyard, “Apple” 18,7 milyard, “Facebook” isə 18,5 milyard dollar sərmayə yatırmışdır. Bu rəqəmlər süni intellektin iqtisadi və texnoloji potensialının nə qədər böyük olduğunu göstərir və beynəlxalq rəqabətdə önəmli üstünlük təmin edir [1].

Süni intellekt sahəsində aparılan tədqiqat və inkişaf üzrə aparıcı ölkələr də bu investisiyaları ilə diqqət çəkir. Bəzi ekspertlər qeyd edirlər ki, Avropa ölkələri süni intellekt yarışında müəyyən struktur çatışmazlıqları ilə üzləşir. Bu, əsasən kiçik miqyas, homojen və geniş məlumat bazasının olmaması ilə bağlıdır ki, bu da inkişaf edən süni intellekt ekosistemləri üçün kritik əhəmiyyət daşıyır.

Avropa şirkətlərinin süni intellekt texnologiyalarından istifadəsi ABŞ və Asiya ölkələri ilə müqayisədə aşağıdır, həmçinin investisiyalar və patent sayı baxımından geridə qalırlar. Bununla belə, Avropa yüksək əlavə dəyərli istehsal və sənaye bazalarından faydalanaraq, yüksək ixtisaslı işçi qüvvəsinin potensialını düzgün istifadə etməklə global mövqelərini gücləndirə bilər.

Süni intellektin iqtisadiyyat və biznesə təsiri daim diqqət mərkəzində olub. Müxtəlif təşkilatlar və şirkətlər süni intellektin əməliyyatlar, məhsuldarlıq və gəlirlərə necə təsir edəcəyini öyrənir. İşlədiyi sahədə süni intellekt istehsal xərclərini azaltmaq, resursları daha səmərəli idarə etmək və mənfəəti artırmaq üçün vacib vasitə kimi qəbul edilir. Bu istiqamətdə beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) və Avropa Komissiyası süni intellektin tənzimlənməsi, tətbiqi üzrə müxtəlif proqram və müqavilələr hazırlayıblar.

Müxtəlif ekspertlərin araşdırmalarına əsasən, süni intellektin global iqtisadiyyata əhəmiyyətli təsiri gözlənilir. Məsələn, “Accenture consulting” şirkətinin araşdırması göstərir ki, 12 inkişaf etmiş ölkədə süni intellekt texnologiyalarının tətbiqi 2035-ci ilə qədər global iqtisadi artımı dəfələrlə yüksəldə bilər. Bu artım üç əsas amilə əsaslanır:

- əmək məhsuldarlığının yüksəlməsi - süni intellekt vasitəsilə iş vaxtı daha səmərəli idarə olunur;
- yeni işçi qüvvəsinin formalaşması - süni intellekt bir çox əməliyyatları insanlardan daha sürətli və dəqiq icra edir;
- texnologiyaların yayılması - müxtəlif iqtisadi sahələrdə inkişaf və yeni kapital axını təmin olunur.

PricewaterhouseCoopers (PwC) şirkətinin analizi göstərir ki, 2030-cu ilə qədər süni intellektə qoyulan investisiyalar qlobal ÜDM-in 14%-ni təşkil edəcək və bu, təxminən 15,7 trilyon dollar dəyərində olacaq. PwC-nin fikrincə, süni intellekt qlobal iqtisadiyyata iki əsas yolla təsir göstərir:

- məhsuldarlığın artırılması;
- yeni bazarların yaranması.

Süni intellekt texnologiyalarının iqtisadi və biznes təsiri iki əsas kanal vasitəsilə nəzərə çarpır. Birinci kanal gündəlik əməliyyatların avtomatlaşdırılması ilə məhsuldarlığın artmasına yönəlir. Bu proses sənaye sahələrinin kapital intensivliyinə təsir göstərir. Mövcud işçilər süni intellekt texnologiyaları ilə tamamlanır, bu da onların işlərini daha səmərəli və keyfiyyətli şəkildə icra etməsinə imkan verir. Bununla belə, bu texnologiyaların tətbiqi proqram təminatı, yeni sistemlər və avadanlıqlara əhəmiyyətli investisiyalar tələb edir. Nəticədə, təyin olunmuş tapşırıqlar daha sürətli və yüksək keyfiyyətlə yerinə yetirilir, işçilərin fiziki əməyə sərf etdiyi vaxt azalır və onların əsas səyləri daha yüksək əlavə dəyər yaradan fəaliyyətlərə yönəldilir.

İkinci kanal fərdiləşdirilmiş xidmət və məhsullara çıxış imkanlarını artırmaqla bağlıdır. Süni intellektlə təkmilləşdirilmiş məhsul və xidmətlər istehlakçı tələbatını yüksəldir və əlavə məlumatın yaranmasına səbəb olur. Bu təsir qlobal miqyasda hiss olunsa da, Şimali Amerika, Çin, Yaponiya və Cənubi Koreya süni intellekt texnologiyalarından ən çox faydalanacaq ölkələr kimi proqnozlaşdırılır. Bu ölkələrin tezliklə qlobal bazara yeni və məhsuldar texnologiyalar təqdim etməsi gözlənilir və bu texnologiyaların iqtisadiyyata tətbiqi biznes və istehlakçıların gündəlik həyatında onların qəbulunu artıracaq.

Aparılan analitik araşdırmalara əsasən, 2030-cu ilə qədər qlobal şirkətlərin təxminən 70%-i fəaliyyətlərinin ən azı bir istiqamətində süni intellekt texnologiyalarından istifadə edəcək. Xüsusilə iri şirkətlərin bu texnologiyalardan daha geniş və səmərəli şəkildə faydalanacağı gözlənilir [3]. Eyni zamanda, proqnozlara görə, süni intellekt 2030-cu ilə qədər əlavə olaraq təxminən 13 trilyon dollar həcmində iqtisadi dəyər yaradaraq qlobal ümumi daxili məhsulun illik artım tempini 1,2% yüksəldə bilər. Bu artım əsasən əməliyyat proseslərinin avtomatlaşdırılması, eləcə də məhsul və xidmətlərin innovativ texnologiyalar vasitəsilə təkmilləşdirilməsi ilə əlaqələndirilir. Bununla yanaşı, süni intellektin əmək bazarına təsiri müəyyən risklər də yarada bilər. Belə ki, struktur dəyişiklikləri və uyğunlaşma xərcləri bəzi hallarda işsizliyin artmasına, nəticə etibarilə isə daxili istehlakın azalmasına və iqtisadi fəallığın zəifləməsinə səbəb ola bilər.

Süni intellekt bank sektorunda da xüsusi rol oynayır. Bu texnologiyalar banklara rekord səviyyədə sürətli məlumatları idarə etməyə imkan verir, bu da daha dəyərli və əsaslı qərarların qəbulunu asanlaşdırır. Rəqəmsal ödənişlər, süni intellekt botları, biometrik sistemlər və saxtakarlıq aşkarlama texnologiyaları müştəri bazasına göstərilən xidmətlərin keyfiyyətini artırır. Süni intellekt maşın öyrənməsi, təbii dil emalı, ekspert sistemləri, kompüter görməsi, robototexnika və digər texnologiyaları əhatə edir.

Müasir kredit modellərində süni intellekt alternativ məlumat mənbələrini təhlil edərək müştərinin kredit qabiliyyətini qiymətləndirməyə kömək edir. Bu, məhdud kredit tarixçəsi olan fərdlər və müəssisələr üçün belə güclü kredit qiymətləndirmə sistemlərinin yaradılmasına imkan verir. Həmçinin, süni intellekt kibertəhlükəsizlik sahəsində effektivliyi artırır. Keçmiş hücumlar və öyrənmə nümunələrinə əsaslanaraq, həm xarici, həm də daxili təhdidləri müəyyən etmək və qarşısını almaq üçün düzəldici tədbirlər təklif edə bilər.

Süni intellekt həmçinin Metaverse kimi yeni virtual ekosistemlərin inkişafında mühüm rol oynayır. Məsələn, süni intellekt AR və VR texnologiyalarının məhdudiyyətlərini aradan qaldıraraq, real 3D məkanlar və obyektlər yarada bilər. Eyni zamanda, süni intellekt sistemləri özünüidarə edən öyrənmə qabiliyyəti sayəsində istifadəçi qarşılıqlı əlaqələrini daha effektiv idarə edə bilər. Virtual avatarlar və "rəqəmsal insanlar" təbii dil emalı və kompüter görmə texnologiyaları vasitəsilə insan davranışlarını və emosiyalarını başa düşür. Beləliklə istifadəçilər öz təcrübələrini virtual mühitə köçürə bilirlər.

Süni intellekt texnologiyaları iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə təsir göstərir və ən yüksək məhsuldarlıq artımı templərinə malik sənaye sahələrində özünü daha aydın göstərir. Bu sahədə fəaliyyət göstərən aparıcı şirkətlərə “Affirm” və “GiniMachine” kimi nümunələr daxildir.

Bu gün süni intellekt texnologiyaları sahəsində böyük irəliləyişlər əldə olunmasına baxmayaraq, iqtisadiyyat baxımından müəyyən çətinliklər qalmaqdadır. Bəzi sektorlar yüksək maaşlı insan əməyinin əhəmiyyətli rolunu saxladığından, süni intellekt texnologiyalarının tam inteqrasiyası çətin ola bilər [5]. Bu amil, süni intellektin ümumilikdə iqtisadiyyata təsirini müəyyən dərəcədə məhdudlaşdıran maneələr yaradır.

Xüsusi nümunə kimi Azərbaycan Respublikasında süni intellekt sahəsində müşahidə olunan inkişafı qeyd etmək olar. Son illərdə ölkədə rəqəmsallaşma və innovativ texnologiyaların tətbiqi dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrilmişdir. Bu çərçivədə süni intellekt, böyük verilənlər və rəqəmsal platformaların inkişafına yönəlmiş layihələrə dövlət və özəl sektor tərəfindən mərhələli şəkildə investisiyalar ayrılır.

Azərbaycanda süni intellekt texnologiyalarının tətbiqi əsasən dövlət xidmətlərinin rəqəmsallaşdırılması, maliyyə sektoru, informasiya texnologiyaları, nəqliyyat və təhlükəsizlik sahələrini əhatə edir. Xüsusilə bank və maliyyə sektorunda avtomatlaşdırılmış qərarvermə sistemləri, risklərin qiymətləndirilməsi və müştəri xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi istiqamətində süni intellekt həllərindən istifadə genişlənməkdədir. Eyni zamanda, informasiya texnologiyaları sahəsində fəaliyyət göstərən startaplar və texnoloji şirkətlər süni intellekt əsaslı məhsul və xidmətlərin hazırlanmasına maraq göstərirlər.

Bu texnologiyaların iqtisadi təsiri əsasən əməliyyat xərclərinin azaldılması, xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması və idarəetmə proseslərinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi ilə özünü göstərir.

Perspektivdə isə süni intellektin sənaye, logistika və “ağıllı şəhər” layihələrində daha geniş tətbiqi Azərbaycanın iqtisadi inkişafına əlavə töhfə verə bilər.

Bu nəticələr süni intellektin həm ölkə, həm də sənaye səviyyəsində iqtisadi artım və məhsuldarlığa əhəmiyyətli töhfə verə biləcəyini göstərir. Eyni zamanda, rəqəmsallaşma və qloballaşma dövründə informasiya texnologiyaları iqtisadiyyat və biznesin inkişafını təşviq edən əsas hərəkətverici qüvvəyə çevrilmişdir. Şirkətlər süni intellekt texnologiyalarının tədqiqinə və təkmilləşdirilməsinə böyük məbləğdə investisiya qoyurlar ki, neyron şəbəkələri və maşın öyrənməsi vasitəsilə istehsal xərclərini azaltsınlar. Həmçinin daim dəyişən bazarda rəqəbatqabiliyyətli yeni avadanlıq və kompüter sistemləri yaratsınlar.

Bununla belə, süni intellektin hələ də nisbətən “körpəlik” mərhələsində olduğunu unutmamaq vacibdir. Texnologiyalar geniş istifadə olunmasına və insan həyatının ayrılmaz hissəsi olmasına baxmayaraq, bu sahədə əlavə tədqiqat, inkişaf və normativ çərçivələrin yaradılması hələ də tələb olunur. Belə ki, süni intellektin tam potensialını reallaşdırmaq üçün texnoloji, iqtisadi və etik məsələlər üzrə daha çox iş görülməlidir.

NƏTİCƏ

Nəticə olaraq, süni intellekt texnologiyaları müasir iqtisadiyyatın strukturunu dəyişdirən və biznes proseslərinin səmərəliliyini artıran əsas amillərdən birinə çevrilmişdir. Onun tətbiqi məhsuldarlığın yüksəlməsinə, yeni bazarların formalaşmasına və innovativ məhsul və xidmətlərin yaradılmasına geniş imkanlar açır. Bununla yanaşı, süni intellektin əmək bazarı, sosial bərabərlik və məlumat təhlükəsizliyi baxımından yaratdığı risklər də diqqətlə nəzərə alınmalıdır. Düzgün tənzimləmə mexanizmləri, etik çərçivələr və uzunmüddətli strateji yanaşmalar bu risklərin minimuma endirilməsində həlledici rol oynayır. Xüsusilə Azərbaycan üçün süni intellektin planlı və mərhələli şəkildə tətbiqi iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinə, rəqəbat qabiliyyətinin artırılmasına və davamlı inkişafın təmin olunmasına mühüm töhfə verə bilər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Camalov T.P. (2023). Elektron iqtisadi mühitdə süni intellekt texnologiyası. Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye Universiteti nəşri.
2. Xosrovlu F. (2025). Süni intellekt və biliklərin idarə olunması: Azərbaycanın iqtisadi inkişafı üçün hüquqi və institusional perspektivlər. Azərbaycan iqtisadiyyat araşdırmaları toplusu.
3. Orucov V. (2025). Azərbaycanın süni intellekt strategiyası kontekstində XXI əsr bacarıqlarının inkişafı. "Elm və Təhsil" jurnalı B.
4. Rəsulova M. (2023). İnnovativ iqtisadiyyatın inkişafında insan kapitalının rolu. "İqtisadi islahatlar" elmi-analitik jurnal, № 3(8), səh. 17.
5. Кучерявенко Д.М. (2025). Влияние искусственного интеллекта на развитие мировой торговли. М.
file:///C:/Users/Acer/Downloads/vliyanie-tehnologiy-iskusstvennogo-intellekta-na-ekonomiku-i-biznes.pdf
6. Юсифова К.Х. (2024). Развитие цифровых рынков. Международная научно-практическая конференция «Актуальные проблемы и тенденции развития современной экономики». Samara. s. 583.

Sh.H.Abdullaeva

PhD, professor, Azerbaijan University of Languages

The impact of artificial intelligence on modern economy and business

Abstract

Artificial intelligence technologies have become one of the main transformation tools of the economy and business, creating conditions for increasing productivity and forming new value-creating activities. Although the widespread application of these technologies increases operational efficiency, it may pose certain risks in terms of the labor market and social balance. Therefore, the development and application of artificial intelligence should be accompanied by a balanced policy, ethical approach and long-term strategic planning. The article examines the impact of artificial intelligence on the modern economy and business.

Keywords: *artificial intelligence, technology, economy, development, business.*